

determination of the communicative culture formation at students on each of certain criteria and the study of the real state of the problem are presented.

Key words: communicative culture of personality, criteria of the communicative culture formation, indicators of the communicative culture formation, level of the communicative culture formation of the personality.

Стаття надійшла до редколегії 06.12.2017 р.

УДК 378.011.3 - 051:378.3]:379.8

Ольга Гончарук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ЗМІСТОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ

У статті аналізується змістовий потенціал навчальних дисциплін професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвілля молодших школярів. Під дозвіллям молодших школярів розуміється діяльність дитини у вільний час, обрана за власними інтересами і нахилами, яка приносить їй моральне задоволення і, в якій вона може проявити себе як особистість.

Під підготовкою майбутнього вчителя початкової школи до організації дозвілля молодших школярів розуміємо цілеспрямований процес формування в студентів системи загальних та фахових компетентностей організації різних видів дозвіллевой діяльності учнів з врахуванням їх віку, бажань та інтересів.

Здійснено аналіз змістового наповнення навчальних програм професійної підготовки студентів – майбутніх вчителів початкової школи, який засвідчив відображення у них усіх змістових сегментів, необхідних для формування системи знань, умінь і навичок організації дозвілля учнів. Водночас виявлено домінуючим в процесі професійної підготовки є формування компетентностей когнітивного характеру, спрямованих на загальну обізнаність із дозвіллям, його сутнісними характеристиками, основними видами дозвілля молодших школярів.

Ключові слова. дозвілля, культурно-дозвіллева діяльність молодших школярів, змістовий потенціал навчальних дисциплін, підготовка майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвіллевой діяльності.

Постановка наукової проблеми. Сучасне суспільство потребує творчої особистості, яка вихована на загальнолюдських цінностях, котра в умовах нестабільності може знаходити нестандартні рішення, здатна вести за собою спільноту до суспільного прогресу. З огляду на це, на сьогодні важливим завданням вищої школи є підготовка фахівців до організації дозвілля школярів та формування їхньої дозвіллевой культури.

Складною і суперечливою є проблема підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвілля учнів. З одного боку, маючи можливість вибирати заняття для проведення вільного часу за власним бажанням, діти часто не готові до свідомого вибору тих видів діяльності, які б сприяли повноцінному формуванню культуро ціннісних сторін особистості. З іншого боку, учнівство, прагнучи до самостійності у виборі форм дозвілля, обмежене певними соціальними ролями.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досить повно досліджений науковцями (О. Антонова, Н. Баліцька, Л. Бірюк, О. Будник, Г. Волошина, І. Дичківська, О. Дубасенюк, Г. Кравченко, С. Мартиненко, І. Осадченко, О. Савченко, Т. Семенюк, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Ю. Шаповал та ін.). Проблема дозвілля є в полі зору А. Воловика, В. Дулікова, Т. Кисельової, Р. Костецьки, І. Петрової, В. Пономарьова, Б. Тітова, В. Туєва, Д. Шамсутдінової та ін. Важливість дослідження процесів розвитку особистості засобами дозвіллевой діяльності доводять також учені, які вирішували специфічні педагогічні проблеми: В. Гладиліна, Т. Гончар, О. Гончарова, О. Діба, Т. Зрелова, Ю. Клейберг, Г. Колик, С. Лаврецова, Ю. Моздокова, Л. Сайкіна, А. Фатов, С. Цюлюпа та ін.

Проблема дозвілля знайшла відображення і у дисертаційних дослідженнях. Так, О. Бездверна-Хомеріка вивчала педагогічні умови гуманістичного виховання підлітків у

сфері культурно-дозвіллевої діяльності, І. Бойчев – підготовку майбутнього вчителя до організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів, С. Пашенко – підготовку соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді, Г. Шипота – формування культурно-інформаційних потреб підлітків в умовах дозвілля. Поряд з цим, менше уваги у наукових доробках вчених приділено вивченню проблеми підготовки вчителя початкової школи до здійснення дозвіллевої діяльності молодших школярів, а саме аналізу змістового потенціалу навчальних дисциплін професійної підготовки учителів початкової школи до організації дозвіллевої діяльності школярів.

Мета статті полягає в аналізі змістового потенціалу навчальних дисциплін професійної підготовки вчителів початкової школи до організації дозвілля молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації дозвіллевої діяльності молодших школярів зумовлена потребою удосконалення якості їхньої професійної підготовки відповідно вимогам сучасного полікультурного суспільства. Метою професійної діяльності вчителя початкової школи з організації дозвілля молодших школярів є – формування духовно-моральних цінностей особистості, її емоціонально-естетичного, інтелектуального потенціалу, розвитку творчих здібностей в умовах дозвілля.

Під дозвіллям молодших школярів розуміємо діяльність дитини у вільний час, яка обрана за власними інтересами і нахилами, приносить їй моральне задоволення і, в якій вона може проявити себе як особистість. Під підготовкою майбутнього вчителя початкової школи до організації дозвілля молодших школярів розуміємо цілеспрямований процес формування в студентів – майбутніх учителів початкової школи загальних та фахових компетентностей організації різних видів дозвіллевої діяльності учнів з врахуванням їх віку, бажань та інтересів. Тому, підготовка вчителя початкової школи до організації дозвілля учнів передбачає свідомий вибір змісту, методів та засобів залучення дітей у різні види дозвіллевої діяльності.

Зміст підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвіллевої діяльності учнів зумовлений багатьма чинниками (потребами суспільства, школи, позашкільних закладів, інших соціальних інститутів), а також необхідністю втілення у реальну практику особистісно-орієнтованої системи виховання особистості. Звідси можна стверджувати, що фахова підготовка студентів має завжди здійснюватись у площині «заклад вищої освіти – мікросоціум», саме від фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи залежить формування культури дозвілля молодших школярів [1].

З метою визначення змістового потенціалу професійної підготовки студентів до організації дозвілля молодших школярів, нами був здійснений аналіз блоку професійно-орієнтованих та вибіркового дисциплін навчального плану підготовки студентів освітнього ступеня – бакалавр за галуззю знань 01 «Освіта», спеціальністю 013 «Початкова освіта» [2], що дозволило виявити можливості навчальних програм професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи з формування професійних умінь та навичок, необхідних для організації дозвіллевої діяльності молодших школярів.

Спочатку здійснювався відбір усіх навчальних дисциплін, які за своїм змістом безпосередньо чи опосередковано стосуються вивчення особливих характеристик дозвілля та особливостей його організації з молодшими школярами. До цього переліку увійшли навчальні дисципліни: загальна педагогіка, теорія і методика виховання, дидактика та педагогічні технології в початковій школі, педагогічна майстерність, методика виховної роботи, культурно-дозвіллева діяльність в літніх оздоровчих таборах, педагогіка сімейного виховання, система виховної роботи вчителя початкової школи, інноваційні виховні технології та ін. [2]. У процесі вивчення цих дисциплін студенти отримують значний обсяг знань та вмінь, що безпосередньо співвідносяться з принциповими основами виховної роботи з молодшими школярами, тобто можуть стати важливою первинною когнітивною базою для підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвілля учнів.

Загалом із дев'яти професійно-орієнтованих нормативних та вибіркового дисциплін підготовки бакалаврів за спеціальністю 013 «Початкова освіта» [2] чотири мають окремі

теми, питання, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, в яких розкриваються особливості організації дозвілля школярів й формування в них культури дозвілля.

Так, вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка загальна» спрямоване на формування у майбутніх вчителів початкової школи спеціальних компетентностей проектування педагогічного процесу, особливостей, закономірностей та принципів, методів і форм його організації. Одним з завдань навчальної дисципліни є підготовка майбутніх вчителів початкової школи до організації позаурочної діяльності молодших школярів, яка, в свою чергу, передбачає систему як виховного, так і навчального розвитку й формування особистості молодшого школяра у вільний від урочної діяльності час. Варто наголосити, що саме позааурочна діяльність створює умови для формування нових інтересів, накопичення досвіду колективного життя для більш повного розкриття й вияву особистості молодшого школяра.

Навчальна програма курсу «Педагогічна майстерність» спрямована на формування у студентів необхідного обсягу знань і вмінь, покликаних допомогти майбутньому вчителю успішно розв'язувати завдання освіти і виховання (сформована рефлексивна діяльність в процесі забезпечення навчально-виховного процесу, усвідомлення себе суб'єктом цього процесу, вміння використовувати свій потенціал, в т.ч. педагогічну техніку у взаємодії з класом та ін.). Основними завданнями вивчення дисципліни є: засвоєння студентами теорії навчально-виховного процесу; оволодіння основами методики сучасного уроку, в т.ч. в умовах початкової школи; розкриття перед ними структури і характерних особливостей педагогічної професійної майстерності; допомога у проникненні у реальні ситуації вчительської діяльності в умовах відродження національної школи, усвідомлення її глибинних процесів; сприяння виробленню індивідуальних рис особистості вчителя; допомога у формуванні педагогічної етики спілкування; формування організаційних, комунікативних та лідерських якостей вчителя початкової школи як організатора дозвілля школярів та ін. [3].

До дисциплін, у яких передбачено значний обсяг інформації щодо підготовки майбутнього вчителя початкової школи до організації дозвілля школярів, належать методика виховної роботи та культурно-дозвіллева діяльність в літніх оздоровчих таборах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика виховної роботи» є організація виховної роботи як однієї з складових освітньої системи. До основних завдань вивчення дисципліни віднесено опанування сучасних теоретичних й практичних знань про принципи, форми, методи і засоби виховання; ознайомлення з різними напрямками виховання та технологією їх реалізації в освітньому процесі, вивчення специфіки організації й здійснення виховної, культурно-дозвіллевої діяльності у закладах середньої освіти, позашкільних освітніх закладах, тимчасових дитячо-юнацьких осередках тощо. У процесі вивчення теми «Специфіка виховної роботи в тимчасових дитячих і молодіжних об'єднаннях» у студентів формується система знань про форми організованого дозвілля школярів, планування виховної роботи в оздоровчих таборах, провідні завдання, принципи організації й різновиди виховних заходів та ін.

Навчальна дисципліна «Культурно-дозвіллева діяльність в літніх оздоровчих таборах» має на меті формування в майбутніх вчителів початкової школи фахових компетентностей планування, організації та проведення різних форм дозвіллевої діяльності в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, зокрема: опанування системою знань про сутність дозвілля, структуру, принципи, види і форми дозвіллевої діяльності, культурно-історичні витоки організації дозвілля в Україні і за рубежом, педагогічні аспекти дозвіллевої діяльності, функції вчителя початкової школи як організатора дозвілля, особливості соціокультурної анімації як виду діяльності педагога; опанування системою вмінь організовувати і проводити дозвіллеві заходи.

Метою дисципліни є формування в студентів умінь та навичок організації педагогічної діяльності в сфері дозвілля. Основними завданнями курсу визначено: формування знань студентів з теоретичних основ дозвіллевої діяльності (поняття, складові, принципи, напрями,

функції, моделі, форми та методи) в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку; методичних засад педагогічної діяльності в контексті організації дозвілля з дітьми та учнівською молоддю в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

У ході вивчення навчальної дисципліни студенти мають оволодіти вміннями виявляти інтереси і потреби дітей в різних видах дозвіллевої діяльності з урахуванням специфіки, віку, статі; залучати дітей, підлітків до активної культурно-дозвіллевої діяльності; моделювати ситуації організації педагогічної дозвіллевої діяльності в умовах відкритого соціального середовища; застосовувати на практиці методи культурно-дозвіллевої діяльності; розробляти та впроваджувати програми та сценарії дозвіллевих тематичних заходів в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Більшість тем навчальної дисципліни («Теоретичні засади дозвіллевої діяльності», «Педагогічна діяльність в позашкільних закладах», «Форми дозвіллевої діяльності у літньому оздоровчому таборі»), спрямовані на формування цілісної системи знань, умінь і навичок студентів – майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвілля дітей молодшого шкільного віку.

Отже, проведений аналіз змістового наповнення навчальних програм підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвіллевої діяльності молодших школярів засвідчив відображення у них усіх змістових сегментів, необхідних для формування системи знань, умінь і навичок організації дозвілля учнів.

Водночас виявлено, що домінуючим в процесі професійної підготовки є формування компетентностей когнітивного характеру, спрямованих на загальну обізнаність із дозвіллям, його сутнісними характеристиками, основними видами дозвілля. Навчальними програмами передбачена незначна кількість завдань, спрямованих на формування умінь і навичок у майбутніх вчителів початкової школи організації дозвілля молодших школярів.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів означеної проблеми, а відкриває перспективи подальшого вивчення актуального стану підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації дозвілля молодших школярів.

Джерела та література

1. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк ; М-во освіти і науки України, Гуманіт. ун-т. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – 208 с.
2. Навчальний план підготовки бакалавра за галуззю знань 01 «Освіта», спеціальністю 013 «Початкова освіта» // Режим доступу http://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/po_bakalavr__dfn_2017-_bez_pechatki-2.pdf
3. Програма навчальної дисципліни "Педагогічна майстерність" для студентів за напрямом підготовки бакалавр, галузь знань 01 Освіта, спеціальність 013 Початкова освіта, освітня програма Початкова освіта. / Режим доступу : http://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/ped_mayst__bakalavr_2.pdf

References

1. Bocheljuk V. J. Dozvilleznavstvo : navch. posib. dlja studentiv VNZ / V. J. Bocheljuk, V. V. Bocheljuk ; M-vo osviti i nauki Ukraїni, Gumanit. un-t. – Kiїv : Centr navch. l-ri, 2006. – 208 s.
2. Navchal'nij plan pidgotovki bakalavra za galuzzju znan' 01 «Osvita», special'nistju 013 «Pochatkova osvita» // Rezhim dostupu http://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/po_bakalavr__dfn_2017-_bez_pecchatki-2.pdf
3. Programa navchal'noї disciplini "Pedagogichna majsternist'" dlja studentiv za naprjamom pidgotovki bakalavr, galuz' znan' 01 Osvita, special'nist' 013 Pochatkova osvita, osvitnja programa Pochatkova osvita. / Rezhim dostupu : http://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/po_bakalavr__dfn_2017-_bez_pecchatki-2.pdf.

Ольга Гончарук. СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ УЧЕБНЫХ ДИСЦИПЛИН ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГА ШКОЛЬНИКОВ. В статье анализируется содержательный потенциал учебных дисциплин профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы к организации досуга младших школьников. Досуг младших школьников рассматривается как деятельность ребенка в свободное время, избранная за собственными интересами и склонностями, которая приносит ей моральное удовольствие и, в которой она может проявить себя как личность.

Подготовку будущего учителя начальной школы к организации досуга младших школьников рассматриваем как целеустремленный процесс формирования у студентов системы общих и профессиональных компетентностей организации разных видов досуговой деятельности учеников с учетом их возраста, желаний и интересов. Отмечено, что содержание подготовки будущих учителей начальной школы к организации досуговой деятельности учеников предопределено многими факторами (потребностями

общества, школы, внешкольных заведений, других социальных институтов), а также необходимостью воплощения в реальную практику личностно-ориентированной системы воспитания личности.

Осуществлен анализ содержательного наполнения учебных программ профессиональной подготовки студентов – будущих учителей начальной школы, который засвидетельствовал, отображен в них всех смысловых сегментов необходимых для формирования системы знаний, учений и навыков организации досуга учеников. В то же время выявлено доминирующим в ходе профессиональной подготовки есть формирование компетентностей когнитивного характера, направленных на общую осведомленность студентов с досугом, его сущностными характеристиками, основными видами досуга младших школьников.

Ключевые слова: досуг, досуговая деятельность младших школьников, содержательный потенциал учебных дисциплин, подготовка будущих учителей начальной школы к организации досуговой деятельности.

Olga Honcharuk. THE CONTENT POTENTIAL OF EDUCATIONAL DISCIPLINES OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE ORGANIZATION OF LEISURE TIME FOR SCHOOLCHILDREN. The article analyzes the content potential of educational disciplines for professional training of future primary school teachers for organization of leisure time for junior schoolchildren. The leisure time of junior schoolchildren is considered to be the activity of a child in his/her free time, which is chosen by one's own interests and inclinations, which brings moral satisfaction and in which one can approve as personality.

The training of future primary school teachers for the organization of leisure time for junior schoolchildren is considered as a purposeful process of forming the system of general and professional competencies of students for organizing different kinds of leisure activities of children, which are based on their age, desires and interests. It is noted that the content of the preparation of future primary school teachers for the organization of leisure time of children depends on many factors (the needs of society, school, extracurricular institutions and other social institutions) and, also, on the necessity to implement a person-oriented system of personality education into real practice.

There was carried out the analysis of content of the educational programs, of professional training of students – future teachers of primary school, which testified the reflection in them of all semantic segments, which are necessary for the formation of a system of knowledge, skills and exercises of organization leisure time for children. At the same time, it is revealed that the formation of competencies of a cognitive nature, which are directed at the general students' knowledge of leisure time, its essential characteristics, basic types of leisure activities for junior schoolchildren is the dominant aspect of professional training.

Key words: leisure time, leisure activity of junior schoolchildren, content potential of educational disciplines, preparation of future teachers of primary school for organization of leisure activities.

Стаття надійшла до редколегії 06.12.2017р.

УДК 378.091.212

Оксана Дурманенко

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається роль моніторингу у професійній діяльності, аналізуються теоретичні основи моніторингової діяльності майбутнього фахівця, визначаються особливості моніторингової діяльності педагогів у професійній діяльності.

Визначається поняття моніторингової компетентності викладачів вищої школи як суб'єктів моніторингу; окреслюються завдання формування психологічної готовності майбутніх педагогів до моніторингової діяльності; аналізуються моніторингові вміння суб'єктів моніторингу.

Обґрунтовуються умови ефективного підготовки майбутніх педагогів до моніторингової діяльності: оволодіння досвідом моніторингової діяльності; забезпечення суб'єктів моніторингової діяльності змістово-процесуальним інструментарієм та інформаційно-методичним оснащенням; системний аналіз суб'єктами моніторингової діяльності результатів моніторингу, оцінка та коригування результатів задля їх оптимізації.

Запропоновано програму постійно діючого навчально-методичного семінару «Формування моніторингової компетентності викладачів і студентів», мета якого - розвиток у суб'єктів моніторингової діяльності готовності до здійснення моніторингу, підвищення рівня їх моніторингової компетентності, активізація самоосвітньої діяльності.

Ключові слова: моніторинг, суб'єкт моніторингу, моніторингова діяльність педагога, моніторингова компетентність, готовність до моніторингової діяльності, моніторингові вміння.

Постановка проблеми. В нових умовах українського державотворення пріоритетними є гуманістичні напрями розвитку вищої освіти. “Вища освіта